

21. 2. 92

Van der Stoel rapporteert vernietigend over schending mensenrechten door Saddam Hussein „Wie zich kritisch opstelt, is niet veilig in Irak”

Van onze verslaggever
ROB GOLLIN,

AMSTERDAM — De aangrijpendste momenten? „Er waren er veel”, zegt de rapporteur voor de Verenigde Naties M. van der Stoel. De emoties kwamen toen slachtoffers van het Iraakse regime hem hun door martelingen verwoeste lichamen toonden, als mensen verhaalden over hun verdwenen vaders, broers en zoons. En ze welden in hem op in de dodencel van een gevangenis in Bagdad, waar 96 man op hun executie wachtten. „Nee, ik heb ze niet gesproken. Ik wilde ze geen valse hoop geven.”

Tweemaal bezocht hij voor de Verenigde Naties Irak om er de naleving van de mensenrechten te onderzoeken,

twee maal keerde hij bezorgder terug dan hij was vertrokken. Details verstrekte hij toen, in november en januari, nog niet. Maar donderdag overhandigde hij zijn rapport aan de mensenrechtencommissie van de VN in Genève. Over de gruweldaden van Saddam Hussein kan geen misverstand bestaan. Leden van de commissie betitelden het verslag als „een van de meest kritische documenten die ooit door rapporteurs zijn geproduceerd.” Van der Stoel noemt de schendingen van de mensenrechten in Irak zo ernstig en zo massaal, „dat sinds de Tweede Wereldoorlog een soortgelijke situatie amper kan worden gevonden”.

Voor zijn rapportage sprak Van der Stoel met vluchtelingen in kampen langs de grens met Iran en Saoedi-Arabië, Koerden, shi'ieten en ballingen. Van de laatste groep weigerden sommigen de oud-bewindsman te woord te staan, hoe graag ze ook wilden. Hoewel

hij anonimiteit garandeerde, was de angst voor wraak die verwanten in Irak zou kunnen treffen, te groot.

In het door Saddam Hussein gecontroleerde grondgebied heeft Van der Stoel gesprekken met slachtoffers van het regime gemeden. Een contact zou noodlottige gevolgen voor de getuigen kunnen betekenen. De VN-jeeps zijn voortdurend geëscorteerd door de Iraakse autoriteiten.

Wel waren er verschillende ontmoetingen met ministers. Van der Stoel zegt de confrontatie niet te hebben geschuwd. „Het ging soms hard tegen hard.” Hij herinnert zich vooral het onderhoud met Tariq-Aziz, vice-premier. Deze schreef de schending van de mensenrechten toe aan de „abnormale omstandigheden”. De VN-rapporteur herinnerde aan de mensenrechtenverdragen, waarin „abnormale omstandigheden” allerm minst als excuus voor martelingen, executies en het inzetten van

chemische wapens gelden.

Daarop vroeg hij opheldering over het lot van honderd spoorloos verdwenen shi'itische geestelijken. Hij overhandigde een lijst met honderd namen.

„Ach, die zullen tijdens de opstand gedood zijn, of gevlucht.”

„Nee, ze zijn gearresteerd na de opstand.”

Tariq-Aziz, geïrriteerd: „Ook al zouden ze gedood zijn, ik ga me echt niet lopen verontschuldigen.”

Van der Stoel is ervan overtuigd dat hij een betrouwbaar beeld heeft gekregen van de mensenrechtensituatie in Irak. Verhalen, naar buiten gesmokkelde documenten en video-opnames vulden elkaar aan. Waar Saddams escorte niet verder ging en hij door Koerden of shi'ieten werd opgewacht, sprak Van der Stoel onder anderen met iemand die meewerkte aan het transport van gevangenen naar executieplaatsen, met iemand die een massa-executie over-

leefde door zich tussen de stapel lijken dood te houden; hij toonde de VN-functionarissen zijn lichte schotwond. Getuigenissen die leemtes vertoonden of niet waren te controleren, hebben niet meegewogen in de rapportage, benadrukt Van der Stoel.

Zijn conclusie: „Iemand die zich kritisch opstelt, is niet veilig in Irak.”

Het voorstel aan de VN is om waarnemers te sturen die er moeten blijven totdat de mensenrechtensituatie is verbeterd. Maar optimistisch is Van der Stoel niet. Vlak voor hij het rapport gisteren in Genève presenteerde, ontmoette hij de Iraakse afgevaardigde in de commissie, prof. E. Dhouri. Die maakte hem uit voor „leugenaar”. „Zolang dat de reactie is, heb ik weinig hoop dat de situatie zich verbetert.”

En inmiddels maken volgens Van der Stoel troepen zich in het zuiden van het land op voor een aanval op shi'ieten die zich schuil houden in de moerassen.

VA

Saddam wil met blokkade zijn versie van autonomie-akkoord afdwingen

Koerden leven met gewapende vrede

SALAHUDDIN (Reuter) — Een jaar geleden, aan de vooravond van de Golfoorlog, was Iraks eerste geheime politie een vrouw beeld in de straten van bergstadje Salahuddin. Nu mensen er de Koerdische guerrillavrijdigers. Hoewel ze de opstand van Saddam Hussein na de Golfoorlog verloren, lijken de Koerden vrede te hebben gewonnen. Voorlopig althans.

Salahuddin staat, net als het overgrote deel van Koerdistan, onder Koerdisch bestuur. De opstandelingenleider Moed Barzani heeft hier zijn hoofdkwartier en de dichtst bij zijnde Iraakse troepen is voor de Koerden te ver weg om zich er zorgen over te maken.

Een jaar geleden werd Salahuddin veroverd door duizenden Arabieren uit Koerden, die uit angst voor de verwoeste geallieerde bombardementen van Bagdad vluchtten. Zij hoefden niet te wachten.

Om drie uur in de ochtend van de ochtend viel in Salahuddin de elektriciteit uit en de radio meldde dat Amerika Bagdad bombardeerde", zegt Rassem Koerd die een paar weken voor het begin van de oorlog deserteerde uit het Iraakse leger. "Mijn moeder en zus hielden de hele nacht, want van mijn broers zaten er nog twee in het vliegtuig. Dat was onze enige droefheid."

Toen de eerste bommen op Bagdad vielen, verstopte Rashid zich met zijn familie en zestien vrienden uit Irbil, een Koerdische stad dertig kilometer naar het zuiden, in een eenkamerflat. "De hotels waren vol, elk huis had gasten", zegt Assad die kelder is in een van Salahuddins hotels.

Volgens Assad vonden ook veel families een slaapplek op de vloer van het hotel-restaurant en de lounge toen de oorlog begon. De meeste vluchtelingen waren rijke Arabieren en christelijke Koerden uit Irbil. "Arabieren en Koerden leefden hier samen, geen probleem", zegt Assad. "Iedereen hoopte dat dit het einde van Saddam Hussein zou zijn." Tot ergernis van de Koerden en veel westerse leiders overleefde Saddam de oorlog en de daarop volgende opstanden van Koerden en shi'ieten.

Blokkade

In oktober begon Saddam met een economische blokkade van Koerdistan om de Koerdische leiders te dwingen akkoord te gaan met zijn versie van een autonomie-verdrag. In april besloten de Koerden tot onderhandelingen over autonomie toen hun opstand was mislukt en zij constateerden dat het Westen hen alleen met woorden steunde.

Ondanks de huidige tekorten aan voedsel en brandstof, als gevolg van de blokkade, zijn de Koerden niet van plan te capituleren. De onderhandelingen

met Saddam bevinden zich in een impasse en de Koerden overwegen verkiezingen te houden voor een leider, die naar zij hopen meer eenheid zal bewerkstelligen tussen de acht partijen in het Front van Koerdistan.

Assad vertelt dat de vluchtelingen Salahuddin weer verlieten toen in de eerste weken van de luchtoorlog bleek dat Iraakse burgers geen doelwit waren van de geallieerde vliegtuigen. Tegen die tijd verslapten ook de Iraakse militaire veiligheidsmaatregelen. "Het was 22 of 23 januari en zij wilden terugkeren, omdat Amerika Irbil niet had laten bombarderen", herinnert Rashid zich. "Wij liepen die middag hun huizen in en opeens was er een hevige explosie en alles schudde."

De geallieerden hadden juist dat moment gekozen om de telefooncentrale van Irbil te bombarderen. Het was een van de weinige keren in de zes weken durende luchtoorlog dat de Koerdische stad doelwit was van een luchtaanval.

Direct nadat de oorlog van de geallieerden tegen Irak op 28 februari werd gestopt, kwamen de Koerden en de shi'ieten, in opstand tegen Saddam Hussein, aangemoedigd door de verzwakking van het Iraakse leger en president Bush. Maar in de loop van maart maakten Iraakse troepen eerst een einde aan de opstand van de shi'ieten in Zuid-Irak en richtten zich vervolgens op de Koerden.

Een Koerdische exodus kwam op

gang en honderdduizenden vlu richting Turkije en Iran. Onder invloed van de publieke opinie, die de ontbinding van de Koerden op hun ten toestellen zag, besloten de geallieerden enkele weken tot militaire interventie en grootscheepse internationale hulpverlening.

Vrijhavens

Op aandringen van de Turkse president Üzal, die zich verzette tegen de oprichting van de Iraakse Koerden, of de Britse premier Major een pleidooi voorzag in de oprichting van beschermde "vrijhavens" in Noord-Irak.

Met steun van Franse, Britse, Nederlandse en Amerikaanse militairen menen de enclaves tot stand, die later de Verenigde Naties zouden worden toegevoegd. Om de Koerden tot terugkeer naar hun woonplaatsen te bewegen werd het bewind in Bagdad te ver gegeven dat militaire represailles tegen de Koerden zouden worden van wraakacties het Iraakse leger.

De meesten hebben intussen de grensgebieden met Turkije verlaten. De garantie van de Amerikaanse luchtmacht tegen Iraakse aanval tegen de Koerden geldt tot eind 1991. Tot die datum hebben de Koerdische leiders de tijd om met Bagdad tot een akkoord te komen en kunnen de Koerden leven in zeer betrekkelijke vri-

ser van Defensie van de „Servische Republiek Krajina”, Milan Martić. De door de VN voorziene ontwapening van de Serviërs zal wat hem betreft niet plaatsvinden.

Joegoslavië

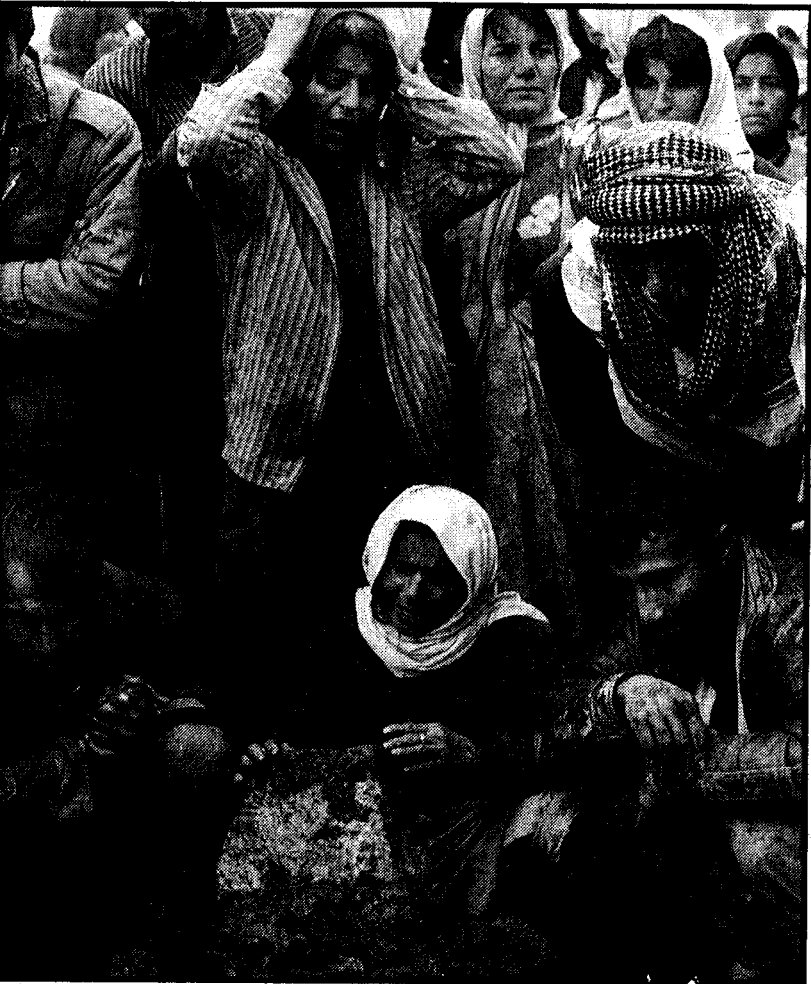
Vervolg van pagina 1

De varkens werden dan naast de vermoorde Kroaten (vaak bejaarde boeren en boerinnen) gelegd, die dezelfde verwondingen hadden als de varkens. De moordenaars wilden daarmee aangeven dat ze Kroaten als varkens beschouwden.

De waarnemers stuitten op talloze liken van burgers met uitgestoken ogen, afgesneden oren en andere verminkingen aan het hoofd. Ze kregen het stoffelijk overschot van een 92-jarige Kroaat die zien die bij wijze van executie door

van de recl

I
vr
ru
d
e

Koerden rouwen bij het graf van een 21-jarige man die tijdens het uitdelen van voedsel, vorig jaar april, door een Turkse soldaat werd doodgeschoten.

Foto Guus Dubbelman

Saddam geeft nederlaag in Golfoorlog toe

BAGDAD (Reuter, AFP, DPA) — De Iraakse president Saddam Hussein heeft vrijdag, een jaar na het begin van de luchtoorlog, toegegeven dat zijn land de Golfoorlog heeft verloren. Maar volgens hem hebben de Irakezen een morele overwinning behaald. Saddam meende dat Irak de internationale sancties en de verwoestingen van de oorlog te boven zal komen.

De Iraakse president, in legeruniform, hield een sterk religieus getinte televisietoespraak. Hij wees daarin op het belang van een sterk leger, noodzakelijk om de economie en de veiligheid van Irak te garanderen. Saddam herhaalde dat de Golfoorlog een „agressie” was van „ongelovigen en verraders met hulp van de duivel” tegen de de gelovigen Irakezen. Over de bezetting van Koeweit repte hij met geen woord.

Saddam gaf toe dat het Iraakse leger vorig jaar verslagen is door een coalitie van 33 landen. „Materieel gezien hebben de gelovigen verloren”, zei Saddam. Maar hij vond ook dat de Irakezen een morele overwinning hebben behaald, omdat ze hun geloof hebben behouden. „Tegenover deze overmacht heeft het geloof getriomfeerd over het ongeloof en het recht over het onrecht”, meende Saddam. „Vandaag is voor ons een dag van trots en glorie, maar voor de ongelovigen een dag die Allah's toorn waard is.”

Saddam liet er geen twijfel over bestaan dat hij zijn leger weer wil opbouwen en dat hij van Irak opnieuw de belangrijkste militaire macht in de regio wenst te maken. „Bagdad zal de Arabieren blijven voorzien van vak-kundigheid, wetenschap, technologie en economische welvaart, zoals het ook in het verleden deed”, zei de Iraakse president. „En om dat te beschermen hebben we een sterk leger nodig.”

Volgens het Iraakse staatspersbureau hielden Irakezen de hele nacht optochten om steun aan Saddam te betuigen. Voor het ministerie van Informatie getuigden duizenden betogers van hun loyaliteit jegens de president. De menigte maakte de Amerikaanse president Bush en zijn bondgenoten uit voor „beestachtige aanvallers” en scandeerde „we houden van Saddam”. Washington heeft de Iraakse bevolking herhaaldelijk opgeroepen Saddam Hussein te verjagen. Bush herhaalde donderdag dat zijn regering de sancties tegen Irak niet zal opheffen.

s heeft geen esoverleg”

ter een memorandum, waarin rdt aangedrongen dat Europa nomische hulpverlening of kredities aan Israël verstrekt die aangewend voor de bouw van zettingen in de bezette gebieden. Bovendien verlangen de Palestijnen de Europese Gemeenschap in te nemen en Nederland in het bijzonder een leidinggevende rol zullen spelen in de huidige vredesproces”. De Palestijnse delegatieleider Ziad Abu Ziad zei dat Nederland vanwege zijn spanden met Israël bij uitstek geschikt is om invloed uit te oefenen op het beleid van de Israëlische regering. Bovendien stellen de Palestijnen de Nederlandse regering voor om Nederlands-Palestijnse samenwerkingsverband op te richten, onder meer ter bestrijding van de economische ontwikkeling in de bezette gebieden. Alvast lopend op Palestijns zelfbestuur.

Westelijke Jordaanoever en in de afzasting wordt de Nederlandse regering om hulp verzocht bij de oplevering in Palestijnen op het terrein van bouw, watervoorziening, industriële aanleg en economisch beleid. In de gesprekken van Van der Stoep met beide partijen werd de omvang van de bezette gebieden aan de orde gesteld. De Israëlische wezen de afsluiting van Palestijnse aanslagen waarvoor de Palestijnse vredesonderhandelingen geproponeren te gaan, terwijl de Palestijnen zich beklagden over de voortdurende schendingen van mensenrechten in Israël.

Hirsch Ballin steunt afwijzing vervolgonderzoek naar mogelijke relatie met moord op premier Palme

Terrorisme-officier wilde dood Turkse advocaat nader onderzoeken

Van onze verslaggever
JOS SLATS

DEN HAAG — Volgens oud-politie-commissaris R. van Soest is er een verband tussen de moord op de Zweedse premier Palme in 1986 en de gewelddadige dood — een jaar later — van de Turkse advocaat M. Bilgili uit Deventer. Maar de Zutphense rechter-commissaris vond het in 1990 niet nodig een nader onderzoek in te stellen. De zaak was volgens hem te oud. Een weloverwogen besluit, oordeelde minister Hirsch Ballin van Justitie deze week. Maar ook een omstreden besluit. Want de Landelijk Officier van Justitie, mr S. Zwerver — speciaal belast met terreurbestrijding — was in 1990 wel voorstander van een nader onderzoek.

Minister Hirsch Ballin antwoordde op vragen van het VVD-Kamerlid Dijkstal die de affaire-Bilgili eind vorig jaar aan de orde stelde naar aanleiding van een interview met commissaris Van

Soest in het weekblad Vrij Nederland. De voormalige leider van het recherchebijstandsteam dat de moord op de Turkse advocaat onderzocht, verwijt justitie niet serieus te hebben gekeken naar een mogelijk verband met de zaak-Palme.

Volgens de oud-commissaris is Bilgili vermoord omdat hij de politie in Zweden had getipt over de rol van de PKK, de Koerdische Arbeiders Partij, bij de aanslag op de premier. Harde bewijzen zijn er niet, geeft ook Van Soest toe, maar intrigerende aanwijzingen des te meer. Niet voor niets wist hij in juni 1990 de Landelijk Officier te interesseren voor een aanvullend onderzoek naar de dood van Bilgili. Het is er nooit van gekomen.

Op 26 maart 1987 werd in het Twentekanaal bij Markelo het stoffelijk overschot gevonden van Mahmut Bilgili, die toen al meer dan zes weken spoorloos was. Onderzoek wees uit dat de Turkse

advocaat, die een jaar eerder politiek asiel had aangevraagd in Nederland, was vermoord.

Onder leiding van de Deventer commissaris Van Soest begon het recherchebijstandsteam Overijssel een groot onderzoek. Maar dat moest een jaar later wegens gebrek aan resultaten worden stopgezet. De moordenaar van Bilgili was onvindbaar. Van Soest belandde vervolgens langdurig in de Ziektewet in verband met rugklachten. Omdat de onopgeloste moordzaak hem niet losliet, verdiepte hij zich op zijn ziekbed langdurig in de PKK.

Politieke motieven

Want intussen was wel aannemelijk geworden dat politieke motieven een rol hadden gespeeld bij de dood van de Turkse advocaat. Zo stond Bilgili ooit hoog aangeschreven binnen de PKK, de militante Koerdische Arbeiders Partij. Als advocaat had hij in Turkije, waar de

partij van Abdullah Öcalan officieel is verboden, meerdere keren PKK'ers verdedigd. En zelf was hij al eens veroordeeld wegens zijn activiteiten voor de illegale partij.

Maar Van Soest had ook vernomen dat het slachtoffer zich de laatste jaren steeds minder had kunnen vinden in de opvattingen van de PKK. Het gewelddadige, terroristische karakter van de partij was hem gaan tegenstaan. Bilgili voelde zich meer thuis bij de *Rizgari*, een groepering met gematigder ideeën.

De moord op Olaf Palme zou hem eind 1986, enkele maanden voordat hij politiek asiel aanvraagde in Nederland, hebben doen besluiten de Zweedse autoriteiten te tippen over de betrokkenheid van de PKK, luidt de theorie van Van Soest.

Eind 1986 arresteerde de Zweedse politie een aantal Koerden, onder wie de advocaat Hüseyin Yilderim, die op dat moment werd beschouwd als de leider van de PKK in West-Europa. Yilderim

en Bilgili kenden elkaar goed. Ze hadden vroeger samen een advocatenpraktijk. De Koerden hadden een motief. De regering Palme had eerder PKK-leider Öcalan een visum geweigerd en zijn partij „terroristisch” genoemd. Wegens gebrek aan bewijs moesten de arrestanten korte tijd later worden vrijgelaten.

Bilgili had belangstelling voor de zaak-Palme, dat staat vast. In zijn woning in Deventer vond de politie later een flinke verzameling knipsels over de aanslag op de premier en het onderzoek naar de daders.

Opvallend was ook dat in publikaties van de PKK nooit één letter is verschenen over de dood van de Turkse advocaat in Deventer, die toch veel voor de partij had betekend. Volgens commissaris Van Soest een duidelijk teken dat de man werd beschouwd als een verrader.

Tenslotte de twee gebroken vingers. De patholoog-anatoom die sectie verrichtte op het in het Twentekanaal gevonden slachtoffer meende dat deze

verwondingen het gevolg waren van een scheepsschroef. Commissaris Van Soest ontdekte dat het brekep van vingers in PKK-kringen een gangbare methode is om bekentenissen af te dwingen.

Op 5 juni 1990 vond overleg plaats tussen de landelijk officier mr S. Zwerver en de officier van justitie die de zaak-Bilgili behandelde, mr G. de Haas uit Zutphen. Ze kwamen toen tot de conclusie dat de analyse van Van Soest een vervolgonderzoek rechtvaardigde. De commissaris werd verzocht om een plan van aanpak op te stellen. Maar dat voorstel werd twee weken later van tafel geveegd door de rechter-commissaris, mr R. Keurentjes. Vanwege het grote tijdsverloop achtte hij een nader onderzoek zinloos. Toch heeft het Openbaar Ministerie de moed kennelijk nog niet opgegeven. Het gerechtelijke vooronderzoek in de zaak-Bilgili is tot op heden niet gesloten.

Volkskrant 7-2-92

29.6.91

BINNENLAND/BUITENLAND

de Vol

en helikopter van de Amerikaanse mariniers houdt tijdens de Golfoorlog toezicht op een gebied in Noord-Irak waarheen grote aantallen Koerden vlucht.

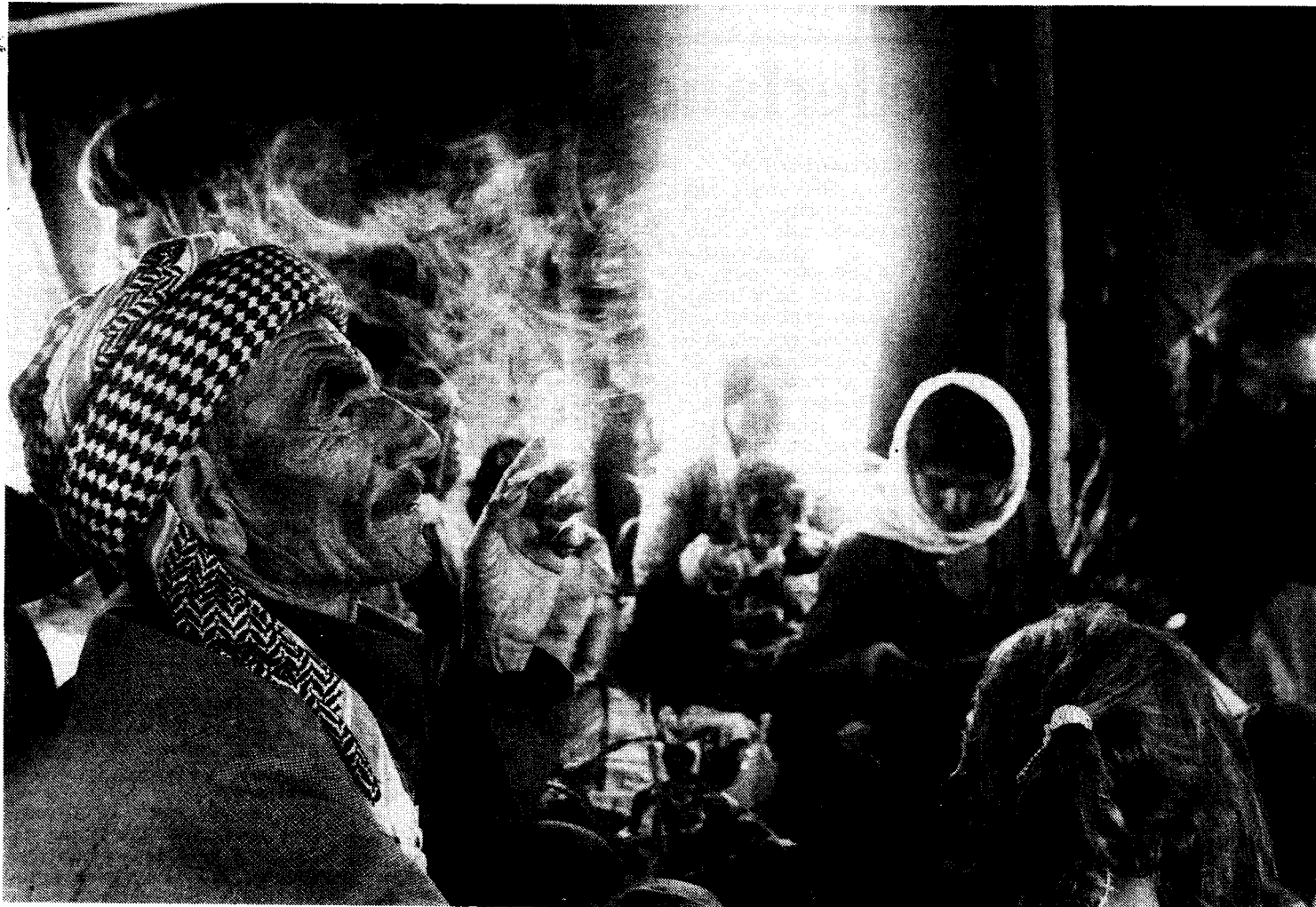
Foto Bert Ve

Twee Amerikaanse mariniers dra-
gen een gewonde Iraakse Koerd
 naar het nieuwe kamp dat door
 geallieerde militairen bij het
 Noordiraakse Zakho is opgericht.
 De Koerd was per helikopter uit
 het Turkse grensgebied geëvacu-
 erd. In het kamp verblijven nu
 circa 2.000 vluchtelingen; de over-
 grote meerderheid wacht echter
 aan de Turkse grens de verdere
 ontwikkelingen af. (Foto AP)

NRC 2-5-91
 Turkse grensgebied geëvacueerd

D
Di
ke
té
ris
roo
2001

A/R/C 7-5-1991

Koerdische vluchtelingen in het geallieerde opvangkamp bij de Noordiraakse plaats Zakho. Het kamp biedt plaats aan circa 10.000 vluchtelingen, maar het is lang niet vol. (Foto Bert Verhoeff)

Kamer moet Schengen afwijzen

De Tweede Kamer zal zich binnenkort buigen over het grensverdrag van Schengen. De Kamer mag daarbij alleen maar ja of nee zeggen. Volgens Frits Florin van de Vereniging VluchtelingenWerk is er alle reden om het verdrag niet te ondertekenen. Er zijn namelijk geen duidelijke criteria voor een gezamenlijk Europees asielbeleid.

Een Tamil vrouw die op de vlucht is voor intimidatie en geweld op Sri Lanka, vraagt asiel aan in Nederland. Dat wordt geweigerd. Waar oorlog is, aldus de Nederlandse rechter, gebeuren nu eenmaal dit soort dingen. Zij ontkomt aan een uitzetting en wijkt uit naar Frankrijk. Daar doet zij opnieuw een beroep op asiel en wordt als vluchteling erkend.

Als de voorgestelde formuleringen uit het verdrag van Schengen wet zouden worden, dan zou deze vrouw zo'n tweede kans niet krijgen. De in Nederland genomen beslissing geldt dan ook in alle andere Schengen-landen. Nederland zou de vrouw moeten uitzetten, niet alleen buiten de eigen landsgrenzen maar buiten het gebied van alle andere landen. Dat laat niet veel keus, de vrouw wordt terug gestuurd naar Sri Lanka.

Dit is slechts een voorbeeld uit vele. De Europese landen voeren momenteel een zeer uiteenlopend asielbeleid. Sommige landen sturen asielzoekers terug als ze ook maar even hun reis in een ander land onderbroken hebben. Het land waar ze hoe kort dan ook geweest zijn, moet maar voor bescherming zorgen. Of dat land iemand wel opneemt, is niet van belang. Men komt er eenvoudig niet in.

Er zijn nog veel meer verschillen. Voor Duitsland geldt bijvoorbeeld dat iemand pas als vluchteling erkend wordt als hij of zij kan aantonen dat hij

in het land van oorsprong vervolgd geweest is. In de overige landen moet je kunnen aantonen vervolging te vrezen. Toch zullen de door Duitsland genomen asielbeslissingen ook hier gaan gelden.

Dat kan tot merkwaardige ontwikkelingen leiden. Waarschijnlijk gaan vluchtelingen hun toevlucht zoeken in het land waar ze de meeste kans hebben om asiel te krijgen. Dat land zal al gauw vinden dat het overbelast is en de toelatingsnorm naar beneden bijstellen. Dat dwingt een volgend land weer om de norm naar beneden bij te stellen. Totdat er dus nauwelijks meer vluchtelingen in Europa bescherming kunnen krijgen.

Om dat nu te voorkomen staat in het regeerakkoord: „Europees asielbeleid vraagt om een gelijktijdige en gezamenlijke regeling van norm, procedure en rechtbescherming”. Daarom mag het kabinet dit aanvullende verdrag van Schengen eigenlijk niet aan de Kamer voorleggen. De huidige tekst biedt immers geen uitzicht op gemeenschappelijke en duidelijke afspraken. Grote onduidelijkheid blijft bestaan over de norm (wie kan in Europa asiel krijgen) en over de rechtsbescherming (welk internationaal hof ziet toe op een rechtvaardig asielbeleid en een adequate uitvoering van verdragen).

Het verdrag van Schengen staat ook op gespannen voet met de wens van de Tweede Kamer dat de Europese landen niet allerlei afspraken over het asielbeleid kunnen maken zolang ze het niet eens zijn over de kern van de zaak: de criteria voor asielbeleid.

Ook de Raad van State heeft inmiddels gemeld dat de Schengen-formuleringen niet door de beugel kunnen. Volgens de Raad zou Nederland met Schengen de verplichtingen ontlopen die het bij het ondertekenen van het Internationale Vluchtelingenverdrag op zich heeft genomen. Nederland voert die verplichtingen immers niet zelf meer uit, maar laat dat blindelings aan andere landen over, zonder dat een internationale rechter controleert of alles wel gaat zoals het hoort.

Nu is de inhoud van het verdrag van Schengen iets dat door regeringen onder elkaar („intergouvernementeel”) bekostwoord wordt. Het Europees Parlement komt daar — ondanks regelmatige protesten — helemaal niet aan te pas. Op de kritiek uit het Europees parlement antwoordde Europees commissaris Bangemann geprikkeld dat men bij hem aan het verkeerde adres was. Kritiek moet volgens hem gericht worden aan de nationale parlementen.

Maar de nationale parlementen mogen het alleen maar ratificeren. Ze mogen niet eens zeggen of ze zich aan bepaalde gedeelten niet gebonden achten. Het is of helemaal ja of helemaal nee.

De Raad van State heeft voorgesteld de goedkeuringswet niet in te dienen bij de Tweede Kamer. Er zitten nog te veel haken en ogen aan om een verantwoord besluit te nemen. Het kabinet lijkt zich daar weinig van aan te trekken. Daarom mag van ons parlement verwacht worden dat ze de hele zaak grondig doorspitten om nee te zeggen als ze er niet mee kunnen instemmen (en daar zijn veel redenen voor). Het gaat om een aantal regelingen die het ontwerp van een toekomstig Europa zullen bepalen. Daar kan een parlement niet zomaar aan voorbij gaan.

Ter gelegenheid van de voorbereiding van de politieke unie van de EG is een herziening van het verdrag van Rome, zeg maar de grondwet van de EG, in de maak. In dit nieuwe verdrag, zo vindt het Europees Parlement, moeten een aantal fundamentele rechten opgenomen worden. Helaas ontbreekt tot nu toe een heldere en rechtvaardige formulering van het recht om asiel te zoeken en te verkrijgen. Beter dan te beginnen met het maken van allerlei afspraken over grensbewaking, samenwerking tussen politiekorpsen, het vergelijken van vingerafdrukken en wat al niet meer, zou dit belangrijke recht in de EG vastgelegd moeten worden.

FRITS FLORIN

Medewerker VluchtelingenWerk

Asielzoekers op Schiphol-Oost protesteren tegen hun gevangenhouding.

Foto Bert Verhoeff

Volkscrant 18.5.91

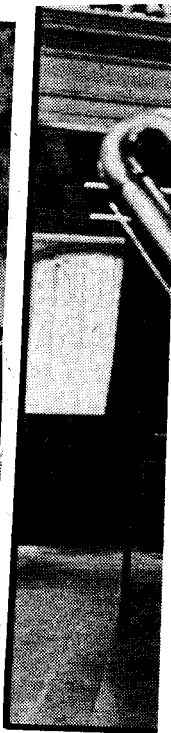

„Als er nu verkiezingen worden gehouden worden we de grootste partij in Oost-Turkije.” (Foto NRC Handelsblad/Chris de Jong)

Iraakse Koerden die de grens met Turkije zijn over gekomen, wachten op de controle

J. Gevers, voor opening van

VNO WI
Wei

Een vluchtelingenkamp in Turkije, met Koerden uit Irak die vorig jaar voor gifgasaanvallen vluchtten. Foto Jan van Veen/HH

Kinderen van Koerdische vluchtelingen worden in een krat op een ezel over de Iraaks-Turkse grens vervoerd. Foto AP

Koerdische vluchtelingen uit Irak hebben een voorlopige wijkplaats gevonden in een Turkse vallei vlak bij de Turks-Iraakse grens.

Foto Reuter

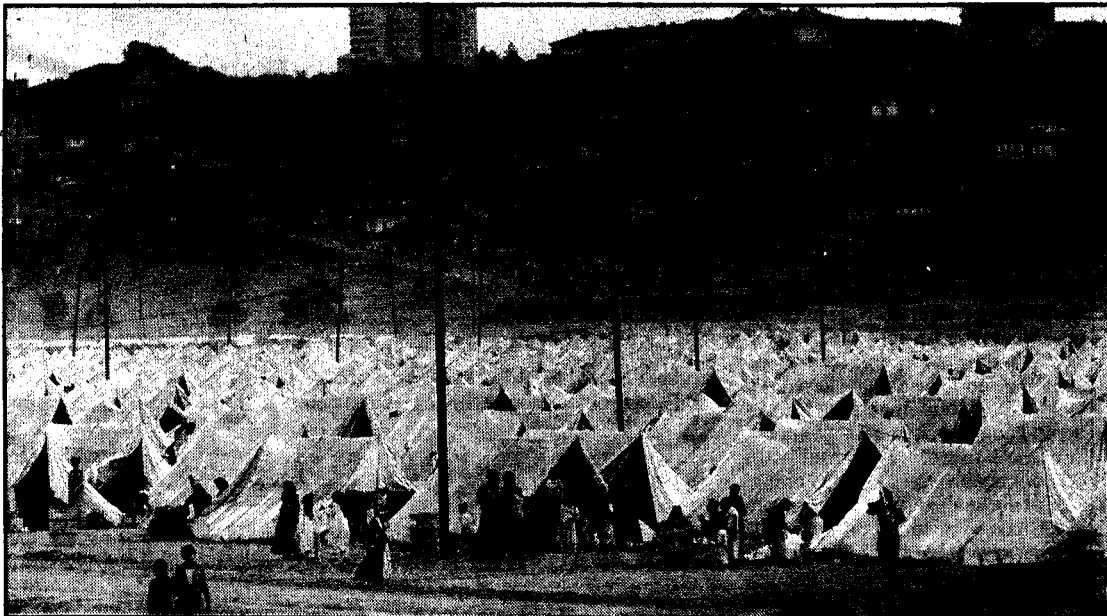
l
t
s
w
d
b
te
ui

DE KOERDEN

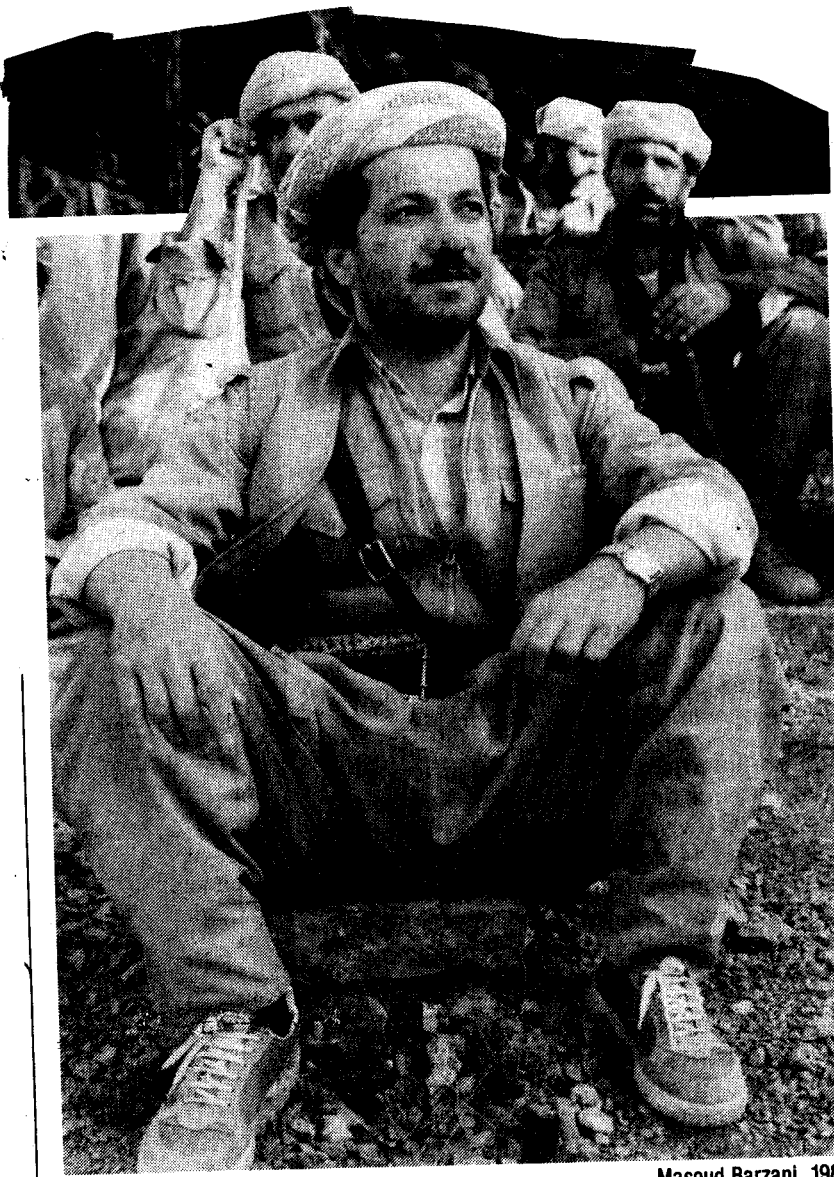

De streek waar de Koerden zitten kent een Siberische winter.

FOTO GILLES PERESS, ABC

Een tentenkamp van Koerdische vluchtelingen aan de rand van de stad Diyarbakir. De stad kreeg vorig jaar plotseling een grote stroom van Iraakse Koerdische vluchtelingen te verwerken nadat Irak een aanval met onder meer gifgas tegen hen had uitgevoerd. (Foto NRC Handelsblad/ Vincent Mentzel)

Masoud Barzani, 1987

FOTO'S MICHEL HEGENER

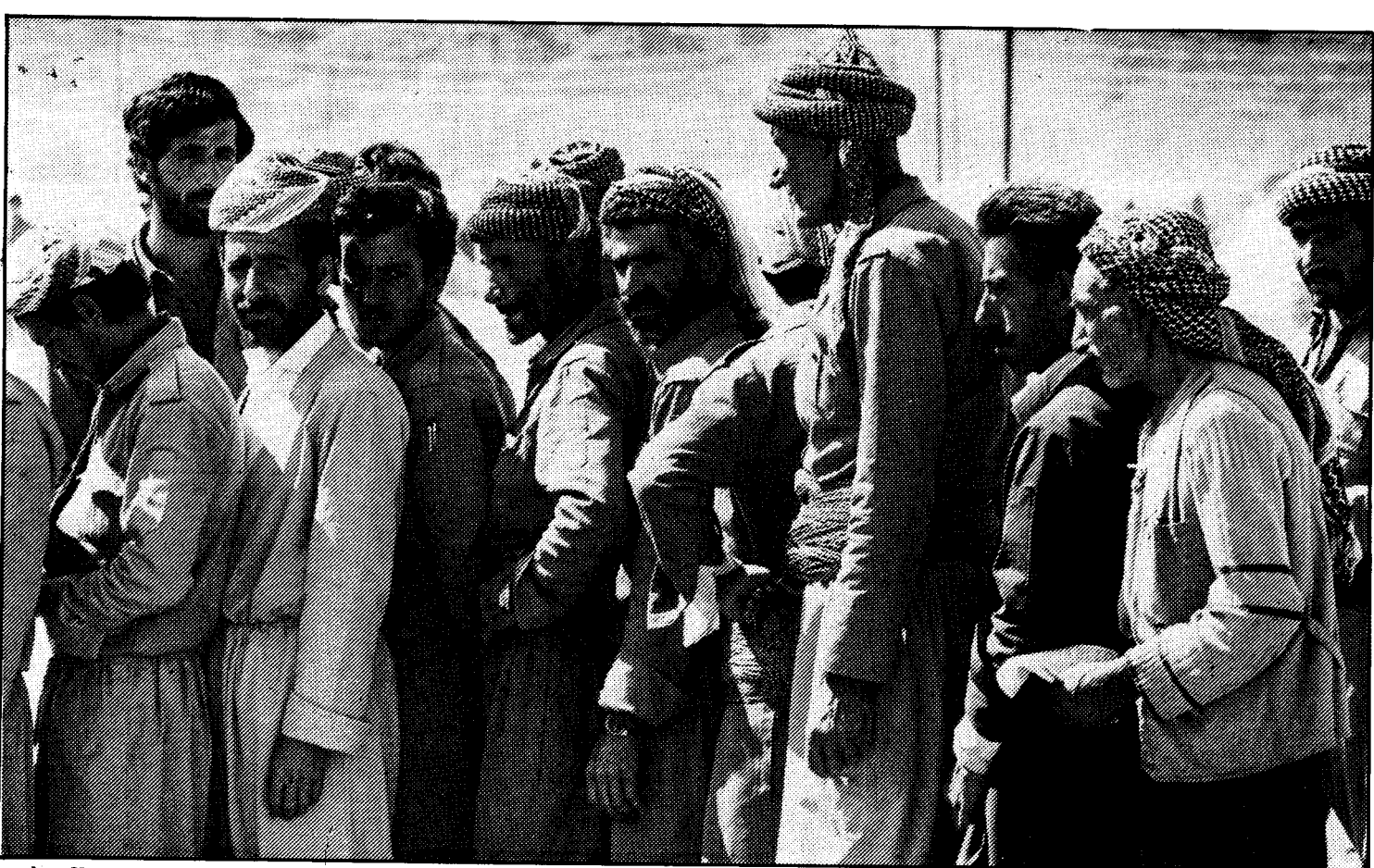
...en even zo

Een Koerdische Turk in het bergland nabij de stad Diyarbakir in zuidoost-Turkije. (Foto NRC Handelsblad/ Chris de Jongh)

Turkse Koerden in het vluchtelingenkamp bij de Turkse stad Diyarbakir. Turkse Koerden zijn ingezet bij hun opvang, en dezen hebben daardoor een soort erkenning gekregen. (Foto NRC Handelsblad/ Vincent Mentzel)

KOERDISCHE VLUCHTELINGEN BEGRAVEN BABY

16.9.1988

Koerdische vluchteling draagt het in een deken gewikkelde lijkje van een baby door een kamp bij de Turks-Iraakse grens.

om
s wo

In de laadbak van een vrachtwagen wachten Koerdische vluchtelingen aan de grens tussen Turkije en Irak tot zij in Irak worden opgevangen.

Foto Reuter

BUITENLAND

Een door napalm verminkt Koerdisch jongetje heeft in de buurt van het Turkse Cukurca, vlak bij de grens met Irak, met zijn ouders een voorlopige rustplaats gevonden. Toen hij veertien maanden oud was, werd hij het slachtoffer van een bombardement door de Iraakse luchtmacht.

Foto James Nachtwey-Magnum

1 om.

Kman organiseert prot tegen de Amicales

Van een vertaggever

Het Komitee Marokkaanse arbeiders in Nederland (Kman) organiseert woensdagavond een bijeenkomst tegen de Amicales, die zaterdag in Amsterdam een bijeenkomst van de gemeentelijke adviesraad voor min-

derheden met geweld hebben verstoord. Ook wordt geprotesteerd tegen het gemeentelijk besluit om zondag een zaal aan de Amicales te verhuren.

Het Kman heeft een verklaring opgesteld, waarin door kerkelijke en

politieke organisatie wordt geïntimideerd niet te tolereren intimidatie van overheid te steun. De bijeenkomst begint woensdagavond om 19.30 uur aan de Ferdinand-

**Volkstagblad
voor Nederland**

Dinsdag 10 maart 1987

Posteditie

woensdag 11 maart 1987

**Losse nummers
85 cent**

DE WA

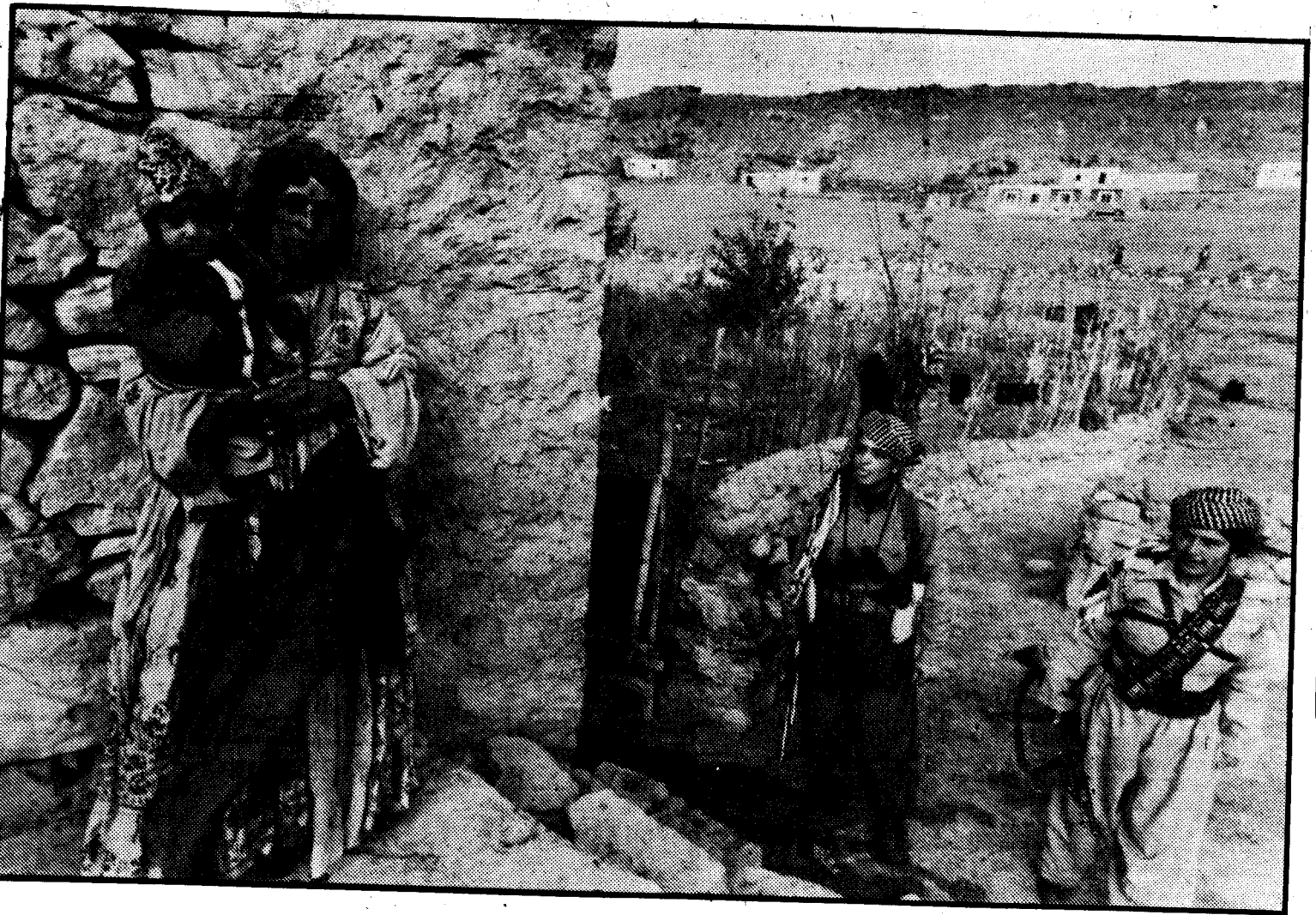

Doden bij overval Koerden op dorp

A.C. 11-17-1987

■ Slachtoffers van een slachting door Koerdische guerilla's in Zuidoost-Turkije. Alleen al in het dorp Yuvali werden negen mensen gedood. Gisteren werden nog vier mensen vermoord tijdens een nieuwe overval in hetzelfde gebied.

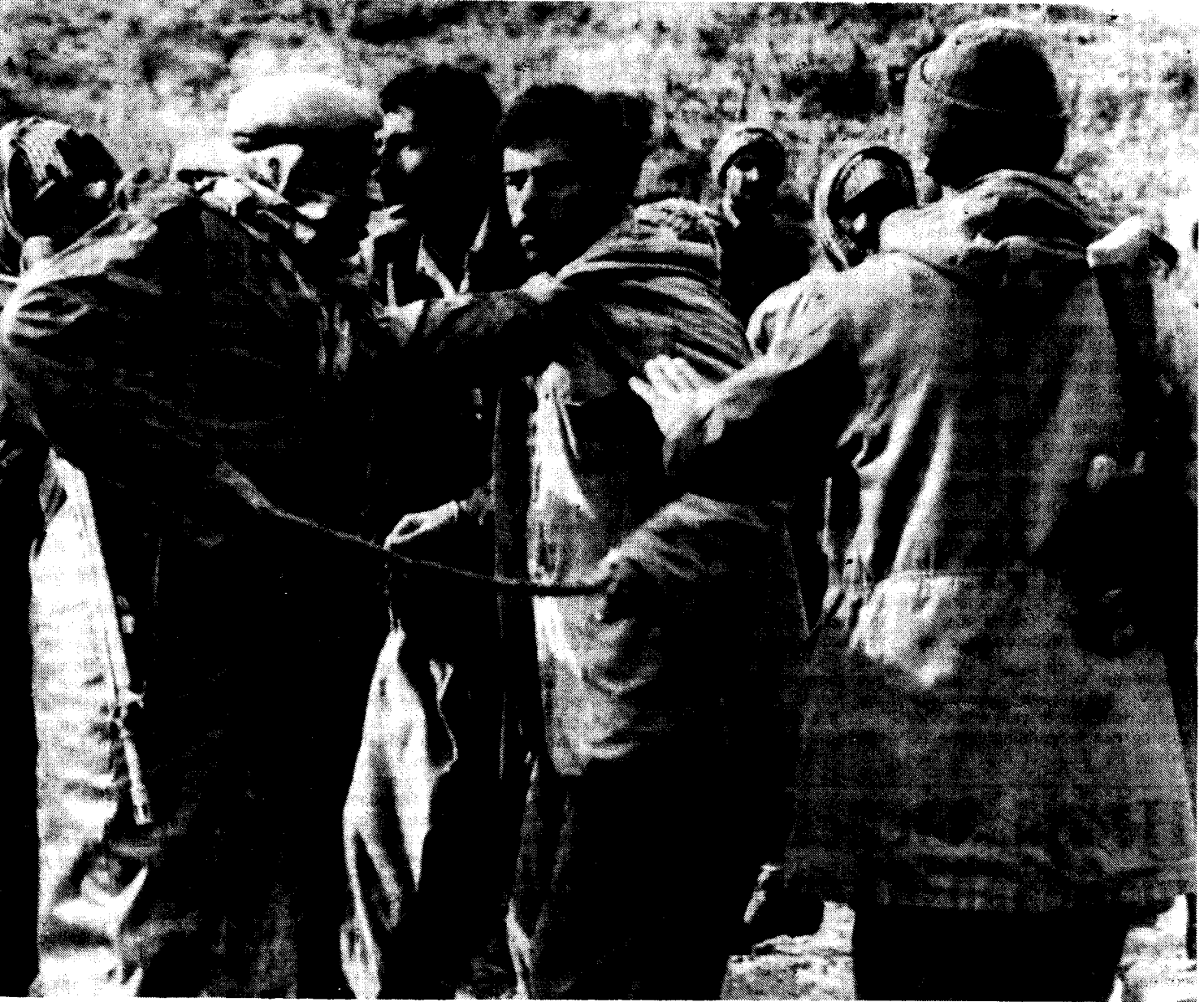

CUKURCA — Een groep Koerdische vluchtelingen bij het Turkse plaatsje Cukurca dichtbij de Iraakse grens. (Foto AP)

Koerdische vluchtelingen worden van de Turkse plaats Uzumlu overgebracht naar grenspost 49. De vrouw op het paard is blind. (Foto Hugh Pope)

NRC 12.4.91

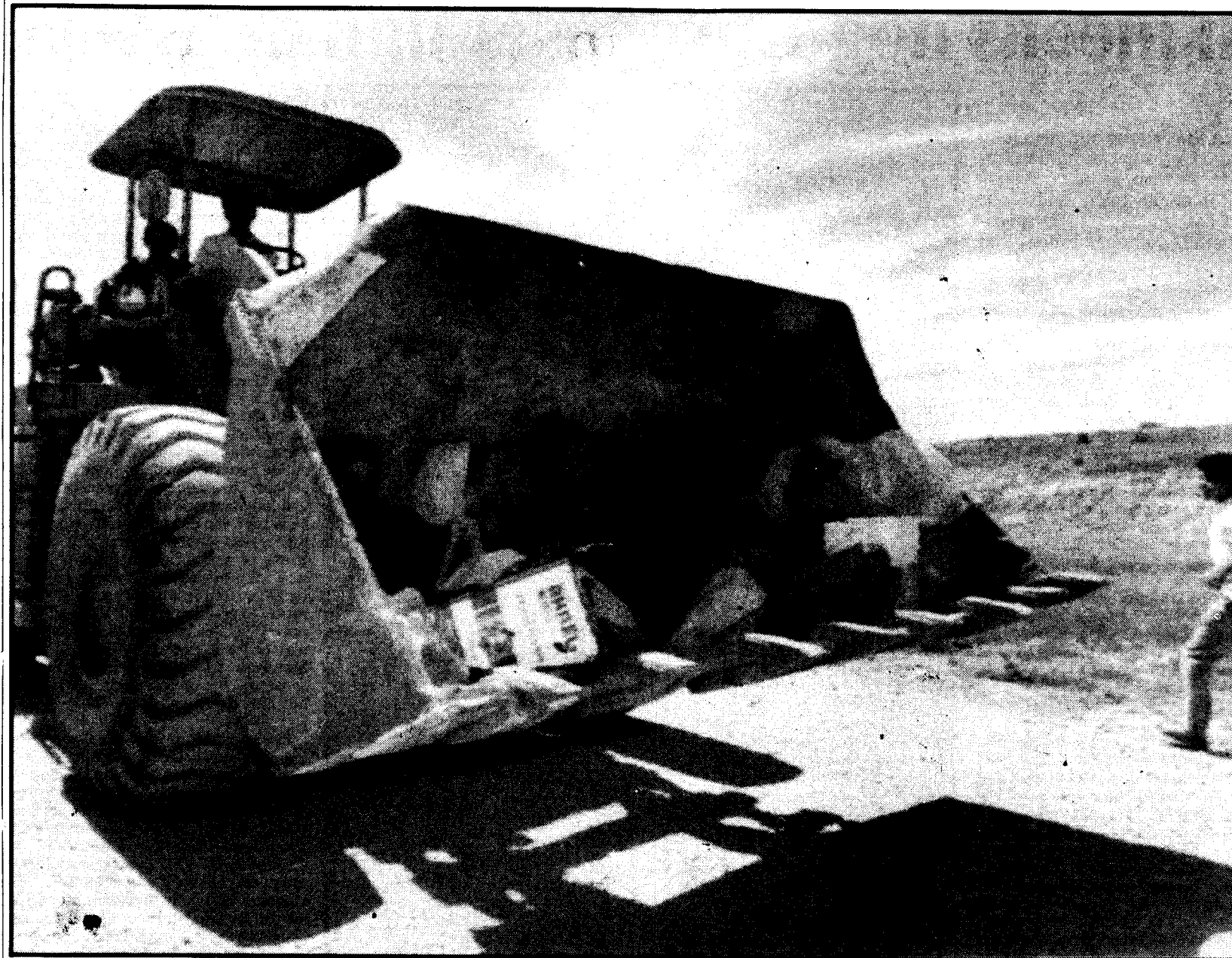
Turkse militairen houden Koerdische vluchtelingen tegen die proberen vanuit een hooggelegen kamp naar een lager gelegen plaats te komen waar voedsel en medicijnen liggen opgeslagen. De Turken gebruiken daarbij stokken, maar er zijn ook schiet-incidenten gemeld. (Foto Reuter)

De slachtoffer van Bush' Nieuwe Wereld

KOERDEN OP WEG NAAR DE VEILIGHEIDSZONE

Alle voertuigen, zelfs bulldozers, worden ingezet om de Koerdische vluchtelingen op te halen uit het bergachtige grensgebied tussen Irak en T... Volgens de VN zijn veertigduizend Koerdische vluchtelingen inmiddels naar de veiligheidszone getrokken. Nog meer dan 400 duizend Koerden verblijven in kampen in de bergen. In Iran zijn nog 1,3 miljoen vluchtelingen uit Irak, 70 duizend van hen zijn op de weg terug.

- Koerdische vluchtelingen bivakkeren in primitieve tenten en de open lucht in de buurt van Isekveren, een kilometer van de grens tussen Turkije en Irak, op een hoogte van 1.800 meter. Op de berghellingen bij Isekveren hebben circa honderdvijftigduizend Koerden een veilig heenkomen gezocht. Sinds maandag worden tweeduizend vluchtelingen per dag overgebracht naar Silopi, eveneens in het zuidoosten van Turkije en niet ver van de grens met Irak, waar een minder primitief tentenkamp voor twintigduizend Koerden is gebouwd.
(Foto Michiel Hegener) Pagina 12: Fotoreportage

Koerden op zoek naar kleding

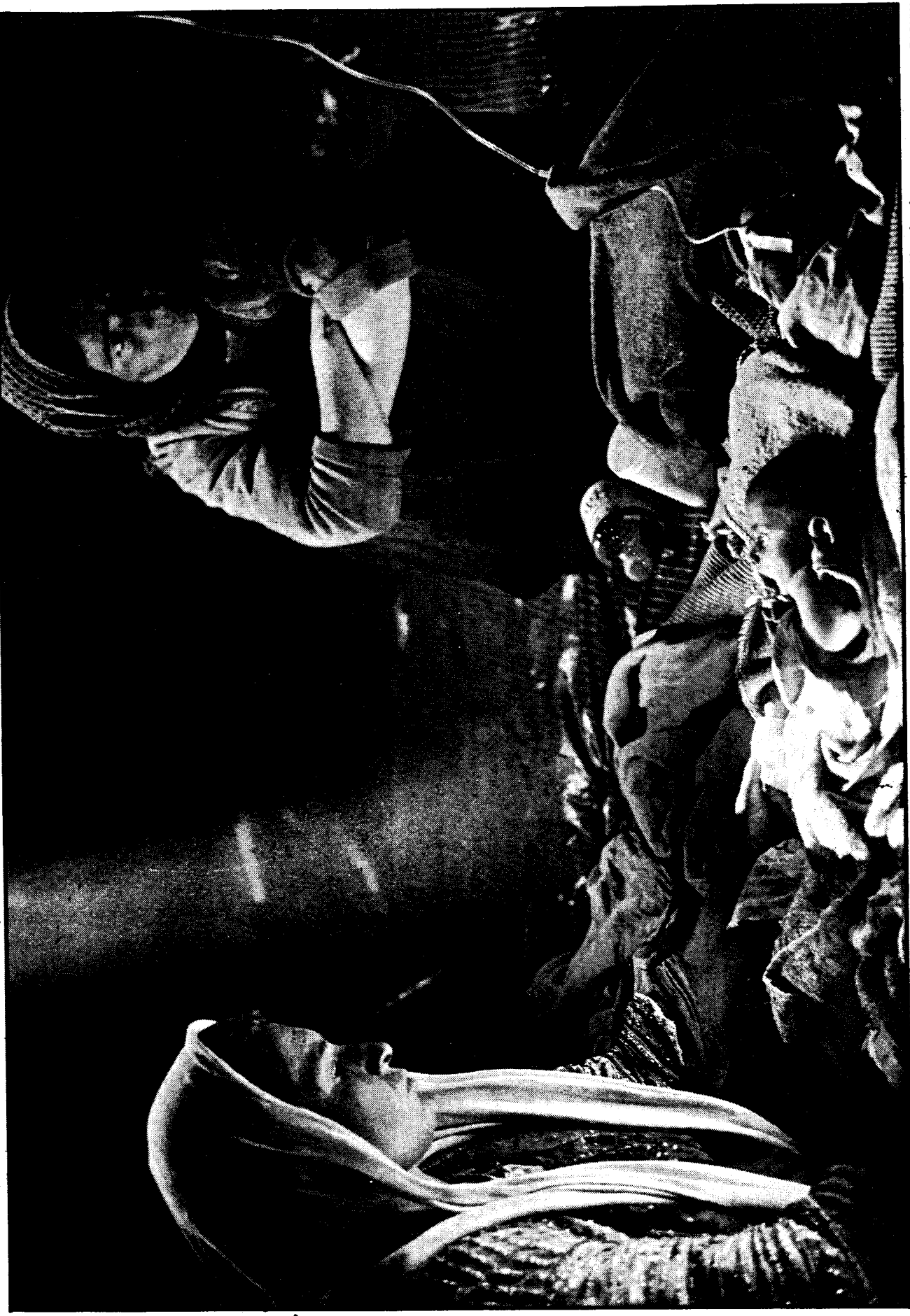
Ge. Klerland
23.4.91

**Koerdische
vluchtelingen
aan de Iraakse
grens
doorzoeken
een berg kris-
kras gedropte
kleding in de
hoop iets van
hun gading te
vinden voor
familieleden.
Naast voedsel
en medische
zorg is er onder
de
vluchtelingen
ook vooral
behoefte aan
kleding. Vele
vluchtelingen
sterven door de
kou.** Foto: AP

**Lees verder
Buitenland:
■ Saddam
Hussein
overweegt
concessies
■ 'Saddam nog
stevig in het
zadel'**

Trouw. 26.4.91

Het zonlicht valt door het tentdak van een noodhospitaal aan de Turks-Iraakse grens op een zieke baby. Twee Koerdische vrouwen wachten op het kind het haalt. FOTO WERRY CRONE, TROUW

Bagdad niet af van VN-beraad over olie-export

NEW YORK/BAGDAD (Reuter) — Irak heeft dinsdag besloten af te zien van deelname aan besprekingen met de Verenigde Naties over de mogelijke verkoop van een beperkte hoeveelheid olie. De besprekingen daarover zouden vandaag in Wenen worden hervat. Dat heeft de Iraakse VN-ambassadeur Abdul Amir Al-Anhuri in New York medegedeeld.

We besloten dat de besprekingen niet langer zinvol of productief zijn, gezien de voorwaarden die resolutie 706 van de Veiligheidsraad stelt, zoals dat de Iraakse olieproductie niet winstgevend mag zijn", aldus de ambassadeur. Hij verwees naar de resolutie van vorig jaar augustus die Bagdad als uitzondering op het algehele embargo gedurende een half jaar de verkoop van olie toestond voor een bedrag van 1,6 miljard dollar.

De inkomsten uit de verkoop van olie zouden in een speciaal fonds moeten vloeien, waaruit dan een miljard dollar vrij gemaakt zou worden voor de aankoop van voedsel, medicijnen en andere humanitaire goederen voor de Iraakse bevolking. Deze goederen zouden onder strikt VN-toezicht worden gedistribueerd. Het resterende bedrag van ongeveer 600 miljoen dollar zou worden gebruikt om andere verplichtingen van Irak, die uit de inname van Koelwil voorvloeden, te voldoen. Daartoe behoort de financiering van de VN-ambassadeurs die in Irak werken voor massavernietiging wapenen en doen vernietigen.

Hoewel Bagdad de VN-voorwaarden op beperkte export onder een „aanhouding van zijn soevereiniteit" noemde, was het daarover wel besprekingen begonnen. Woensdag zou verder worden gepraat over Iraks naleving van de VN-voorwaarden. Voor de Golfcrisis was Irak na Saoedi-Arabië de grootste olie-exporteur en pompte het dagelijkse 4,7 miljoen vaten (van 159 liter) op.

De Iraakse minister van Gezondheid, Umaid Midhat Mubarak, zei dinsdag in een interview met het persbureau Reuter dat de VN-sancties hebben geleid tot de dood van bijna honderdduizend mensen, van wie eenderde kinderen. Als doodsoorzaak noemde hij een combinatie van slechte hygiënische omstandigheden, gebrek aan medicijnen en ondervoeding. Organisaties als het Kinderfonds van de VN (Unicef) en de Amerikaanse Katholieke Hulpdienst, die omvangrijke hulpoperaties uitvoeren in Irak, achten de cijfers van de minister niet onrealistisch.

Volgens Mubarak, een arts die in december minister werd, voorzien internationale hulporganisaties slechts in tien procent van de behoefte van Irak. Het VN-embargo maakt een uitzondering voor „goederen die uitsluitend medische doelen dienen en, zover het om humanitaire toepassing gaat, voedsel".

Maar Bagdad zegt geen geld te hebben om medicijnen en voedsel te kopen omdat geld van Irak op buitenlandse banken is bevroren. Het gaat om ongeveer 4 miljard dollar.

5-2-01
7-10-10
7-10-10

Volkscrant 14-11-91

Koerdisch verzet trekt zich terug uit grote steden in Noord-Irak

BAGDAD (AP, AFP) — Koerdische opstandelingen hebben zich teruggetrokken uit drie belangrijke steden in Iraaks Koerdistan. Dit is woensdag vernomen uit Koerdische bronnen in de Iraakse hoofdstad Bagdad en in Londen. De Koerden hebben aan het verzoek van de Iraakse leiding voldaan, in ruil voor een beëindiging van de economische boycot waarmee Irak hun gebied sinds bijna drie weken treft. Ook willen beide partijen om deze manier een militaire confrontatie voorkomen.

De terugtrekking betekent een overwinning voor de pogingen van de Iraakse president Saddam Hussein om de Koerden over te halen de onderhandelingen te hervatten over autonomie in het door de guerrilla beheerste gebied langs de grens met Iran en Turkije in het noorden van Irak.

Die gesprekken begonnen in april nadat de Iraakse regering een grote Koerdische opstand had gesmoord, die in de nadagen van de Golfoorlog begon. De Koerdische controle over de drie steden, die zij in handen kregen na zware gevechten in juli, is steeds een bron van conflict gebleven tussen de guerrillabewegingen en de regering.

De orde in de drie steden Arbil, Sulaymaniyah en Dohuk zal nu gehand-

haafd worden door een gemengde strijdmacht van guerrillastrijders en Iraakse politie-agenten, die onder controle zal staan van een coördinerend comité. De plaatselijke Iraakse bestuurders zullen naar de steden mogen terugkeren.

„Wij hebben besloten ons terug te trekken, opdat wet en gezag makkelijker kunnen worden gehandhaafd, zonder de aanwezigheid van massa's bewapende mannen”, aldus Sherwan Dizayee, woordvoerder in Londen van de Democratische Partij van Koerdistan (DPK). De DPK en de Patriottische Unie van Koerdistan (PUK) zijn de twee grootste Koerdische bewegingen in het overkoepelende Iraaks Koerdistan Front in Irak. Hij zei dat de Koerdische guerrillastrijders zich buiten de drie steden gehergroepeerd hebben om zo een buffer te vormen tegen het Iraakse leger.

De Iraakse regering had een groot aantal troepen samengetrokken bij Arbil, terwijl zij de Koerdische regio economisch onder druk zette door de aanvoer van olie en andere belangrijke levensbehoeften naar de drie steden af te snijden. Afgevaardigden van de Iraakse regering kwamen tot een akkoord met leden van het Iraaks Koerdistan Front

tijdens gesprekken dinsdag in Shaqlawa, 40 kilometer ten noorden van Arbil.

Saddam Hussein heeft woensdag een halfbroer tot minister van Binnenlandse Zaken benoemd, waarmee het aantal familieleden op hoge posten verder is toegenomen. Wathban Ibrahim Hassan vervangt Saddams vooral door de Koerden gevreesde neef Ali Hassan al-Majid, die vorige week tot minister van Defensie werd benoemd.

10 n. 91 Jalkstraat

In kampen heerst anarchie

Vervolg van pagina 1

De Turkse gouverneur wil niet zeggen waarom het niet mogelijk is de enkele meters verderop staande luchtmachtheleikopter in te zetten om water naar boven te brengen, in plaats van er verkenningstochtjes mee te maken. Even daarvoor had hij zich laten ontvalen: „Zijn er Koerden gedood door militairen? Dat is goed.”

We brengen de nacht van maandag op dinsdag door tussen de vluchtelingen. Wanneer het donker wordt, zijn honderden vuren tegen de bergwand te zien. Er hangt een verstikkende rook in het hele gebied, er wordt veel gehoest. Per 24 uur gaan aan één vuur zo'n twee tot drie bomen op. De Koerdische mannen zijn, als ze niet op zoek zijn naar eten of sneeuw om om te smelten, de hele dag druk in de weer met kappen. Er is sprake van ontbossing op grote schaal. Over een week is er tussen de vluchtelingententen geen boom meer over.

Gehuil

's Nachts houden de mannen de vuren brandend. Vrouwen en kinderen zitten als haringen in een ton, soms wel met zijn twintigen, in de tenten die zijn gemaakt van dekens en stukken plastic. Niemand slaapt. Het gehuil van kinderen dat de hele nacht aanhoudt, gaat door merg en been. Het wordt alleen overstemd door een langdurig en bijzonder hevig onweer.

We zijn uitgenodigd om te slapen bij drie jonge Koerden, die een stevige tent hebben gebouwd. Als het niet regent op het plastic dak, is aldoor het blub-blub-blub te horen van kinderen met diar-

ree, die door hun moeders tussen de tenten naar de 'WC' worden gebracht. 's Ochtends zijn in de modder overal de bruine vlekken poep te zien. De grond ligt verder bezaaid met de resten van geslachte schapen. Hier breken binnen enkele dagen de meest verschrikkelijke ziektes uit.

Het enige dat de vluchtelingen te wijten valt, is dat er nergens sprake is van enige leiding. Er heerst totale anarchie. Niemand die de leiding neemt en zegt dat er moet worden opgeruimd omdat de ramp anders nog groter wordt dan die nu al is. Er wordt alleen maar steen en been geklaagd door de Koerden. De vluchtelingen zitten zoveel mogelijk met hun families bij elkaar (veel kinderen zijn hun ouders kwijtgeraakt en zijn door onbekenden of familie opgevangen) en trekken zich van anderen zo min mogelijk aan. Een aantal families is teruggegaan naar Zaku, de Iraakse stad waar de meeste vluchtelingen hier vandaan komen. Maar de overgrote meerderheid zegt nooit meer terug te willen naar Irak, zolang Saddam Hussein aan de macht is. Een man: „Ondanks dat we in Irak nog op een menselijker manier vermoord worden dan hier.”

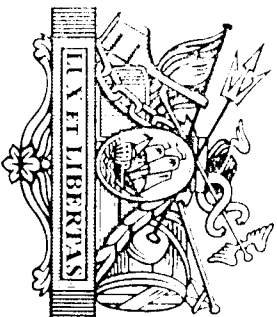
's Ochtends is het weer druk op de begraafplaats. Drie baby's worden begraven. Een moeder wiegt haar kind voor de laatste keer in haar armen, voordat haar zoons het in lappen gewikkelde lijkje in het grafje plaatsen. De trotse, prachtige vrouw huilt niet. Volkomen gebroken, maar met opgeheven hoofd gaat ze weer naar haar tent terug als het graf is gedicht en er enkele stenen op zijn gelegd. De Koerden hebben geen tranen meer.

In het vluchtelingenkamp bij Isikveren wachten Koerden gelaten op medische hulp. Sommigen zijn te uitgeput om in de rij te staan.

Foto Guus Dubbelman - de Volkskrant

NRC

HA

Algemeen Handelsblad (1828) en Nieuwe Rotterdamse Courant (1844) 22e jaargang no. 49

Inspectierapport Atoombureau:

Irak bouwde fabriek voor verrijking met Urenco-technologie

Perez de Cuellar vraagt geld voor vredesoperaties

NEW YORK, 26 NOV. De secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Perez de Cuellar, heeft gisteren regeringen, bedrijven en rijke individuen gevraagd een miljard dollar te storten in een nieuw Fonds voor toekomstige vredesverarende operaties van de VN. Pagina 4

Japan verbiedt het vissen met drijfnet

TOKIO, 26 NOV. Onder druk van de internationale opinie heeft het Japanse kabinet vandaag besloten de visvangst met drijfnetten, de beruchte 'muren des doods' waarmee alle leven uit zee wordt opgehaald, voor het eind van 1992 volledig te verbieden. Pagina 19

Vreeman kandidaat voorzitter van PvdA

DEN HAAG, 26 NOV. De voorzitter van de vervoersbond FNV, Ruud Vreeman (43), zal zich naar verwachting deze week kandidaat stellen voor het voorzitterschap van de PvdA. Vreeman moet het opnemen tegen Felix Rottenberg, die eerder deze maand zijn kandidatuur stelde. Pagina 3

Vliegramp met 37 doden in Tatarstan

MOSKOU, 26 NOV. Bij een vliegramp in Tatarstan, een autonome republiek die deel uitmaakt van Rusland, zijn 37 mensen om het leven gekomen. Een Antonov-24 vertongelukte na een vlicht vanuit

Door onze redacteuren KAREL KNIP en THEO WESTERWOUDE
ROTTERDAM, 26 NOV. Irak gebruikte bij de ontwikkeling van zijn omvangrijke programma voor uraniumverrijking dezelfde techniek als de Nederlands-Duits-Brise trojka Urenco. Het land beschikte vlak voor de oorlog in het Golfgebied over de middelen voor de productie van 2000 ultracentrifuges per jaar. Dat is tiemaal zoveel als Irak zelf opgal.

Dit blijkt uit het rapport van het zevende inspectieteam van het Internationaal Atoom Energie Agentschap (IAEA) dat Irak bezocht van 11 tot 22 oktober. Het rapport wordt vandaag door de Verenigde Naties vrijgegeven.

Urenco komt door het rapport onder zware internationale kritiek te staan, omdat complete centrifuge-onderdelen, zoals 'rotoren' zijn gevonden die waarschijnlijk door toeleveranciers van Urenco illegaal aan Irak zijn geleverd. In het rapport wordt Urenco niet genoemd, maar wel een type centrifuge dat door Urenco is ontwikkeld. Urenco wil niet reageren op het IAEA-rapport en verwijst naar het ministerie van economische zaken in Den Haag. Het ministerie zegt het rapport eerst te willen bestuderen. Volgens economische zaken heeft Nederland vorig jaar al, binnen de Gemeenschappelijke Commissie van de drie Urenco-landen, sterk aangedrongen op strengere maatregelen om de formeel nog steeds geheime Urenco-technologie beter te beveiligen.

Volgens het jongste IAEA-rapport werkte Irak tot januari, toen de oorlog begon, aan een fabriek voor de productie van 2000 verrijkingscentrifuges per jaar. Het

verrijkingsprogramma stond in dienst van de productie van atoomwapens.

Ook zijn in Irak sporen van hoogverrijkt uranium (93 procent, zogeheten weapons-grade uranium) gevonden, waarvan de herkomst onduidelijk is. Het is onwaarschijnlijk dat Irak de splijtstof zelf heeft kunnen produceren, zegt het rapport.

Nederlandse overheidsfuncties maken zich steeds meer zorgen over de illegale export uit een of meer van de drie Urenco-landen, van Urenco-technologie, technische kennis, centrifuge-onderdelen, materialen en machines om deze te vervaardigen. Zij vrezen dat het Urenco-plan om een

PAG. 4 BUITENLAND LEVERDE
IRAK ALLES VOOR A-BOM

verrijkingfabriek in de Verenigde Staten te vestigen erdoor in gevaar zal komen. In Urenco-king wordt al een vergelijking getrokken met de illegale levering van nachtzichtapparatuur aan Irak, waarbij het Nederlandse bedrijf Delft Instruments was betrokken. Dat bedrijf werd gestraft met een (tijdelijk) importverbod van goederen in de Verenigde Staten.

Inhoud Bundesbank geeft stam

Door onze correspondent
FOLKERT JENSMMA
ANTWERPEN, 26 NOV. '11 heimwee naar Vlaanderen', de montere stem van Pau Vliet uit de jukebox. Het weps café vol aanhangers van Vlaams Blok wiegt zachties De gloed van de verkiezingswinnig stemt mild. Met de op schoot worden de resultaat de kartons doorgenomen. "Hetevel, hè, dat kunnen we aan." Er wordt instemmend knikt. Vier senatoren extra, Kamerleden erbij, vijftienvaardigden extra in de provincieraad, veertien man erbij in Vlaamse Raad, recht op een nierszetel in de Vlaamse r

MOSKOU — Een gepensioneerde vrouw eet soep in een gaarkeuken in een Moskouse buitenwijk. Voor de gaarkeukens vormen zich lange rijen van mensen die wachten

Özals verkiezingsstunt – bombardementen op Koerden in Noord-Irak – heeft averechtse werking

Koerden komen via omweg met eigen partij in Turks parlement

Van onze correspondent
JAN VAN DER PUTTEN
ISTANBOEL — Bombardementen als verkiezingsstunt. Met het bestoken van Koerdische dorpen in Noord-Irak heeft de Turkse regering niet de Koerden, maar de Turkse kiezers haar spierballen willen laten zien. De bombardementen moesten als compensatie dienen voor de onmacht van de Turkse autoriteiten om de Koerdische guerrillabeweging PKK, die opereert in Zuidoost-Turkije, in eigen land te bestrijden.

Die geluiden vallen niet alleen bij Koerdische, maar ook bij Turkse bronnen te beluisteren. Of die bommen ook effect hebben op de cruciale parlementsverkiezingen van komende zondag, wordt betwijfeld. Hoogst waarschijnlijk daarentegen is de verkiezing van PKK-gezinde parlementariërs.

De Koerd Hüseyin Aykol — broodmagere man, sjofel pak — is hoofdredacteur van Yeni Ülke. Nieuw Land. Dit zwaar geplaagde weekblad richt zich in het Turks tot de Koerdische gemeen-

schap. Aykol heeft net informatie over de bombardementen van een correspondent uit Noord-Irak of, zoals de Koerden zelf zeggen, Zuid-Koerdistan.

Daar werden vorige week vrijdag en zaterdag op drie Koerdische dorpen in totaal vijf bombardementen uitgevoerd door de Turkse luchtmacht. Op Kesjkar vielen napalm- en fosforbommen. Het dorp bestaat niet meer. De bewoners zijn ondergebracht in tenten. In Banik zwaaiden de kinderen naar een vliegtuig. Ze dachten dat het een Amerikaans toestel met hulpgoederen. Er vielen geen voedselpakketten maar bommen uit. De correspondent heeft de berichten over doden niet bevestigd gekregen. Hij spreekt van zeven a tien gewonden, die met zware brandwonden in een ziekenhuis zijn opgenomen.

Waarom die bombardementen? Hoofdredacteur Aykol: „Om de Turkse kiezers in te peperen dat de regering de terreur en de chaos met harde hand bestrijdt. President Özal komt altijd aanzetten met het argument dat de oude partijen dat niet kunnen. Als zij weer aan de regering komen, zegt Özal, zal Turkije snel in dezelfde chaos worden gedompeld als in de periode van

voor de staatsgreep van 1980.”

Kennelijk is er een relatie tussen de vervroegde verkiezingen en de bombardementen. Direct nadat die verkiezingen in augustus waren aangekondigd, volgden de eerste bombardementsvluchten tegen Koerdisch gebied. Rond die tijd maakte de PKK zeven Turkse soldaten krijgsgevangen. Die werden in Irak geïnterviewd en gefotografeerd door Turkse journalisten.

„Dat was heel vernederend voor de Turkse regering”, vertelt Ibrahim Eren, milieu-activist van het eerste uur en vooral een haarscherp politiek waarnemer. „Bovendien pakte de PKK tot drie keer toe buitenlandse toeristen op en doodde ze twaalf soldaten bij een overval op een grenspost. Het leger heeft hele dorpen uitgekamd maar niets gevonden. De publieke opinie hier begon successen te eisen in de strijd tegen de PKK. De luchtmacht is toen maar de bergen overgevlogen naar Irak, zogenaamd om het terrorisme te straffen. En dat terwijl het leger in Turkije zelf niets tegen de PKK klaar krijgt.”

De raids hebben de Turken niet echt overtuigd, terwijl de protesten vanuit het buitenland toenemen. Dat de aarts-

vijand Griekenland de bombardementen heeft veroordeeld, is begrijpelijk. Erger vindt de regering in Ankara de protesten vanuit Duitsland, Turkijes belangrijkste handelspartner. Met deze „vriend en bondgenoot” botert het al niet sinds 1987. Duitsland heeft zelfs gedreigd zijn militaire leveranties aan NAVO-partner Turkije stop te zetten als Özal zich blijft gedragen als Saddam Hussein, die hem in het bombarderen van Koerdische dorpen was voorgegaan.

Duitsland is niet onder de indruk gekomen van het tegenargument dat het Turkije's „recht en plicht” is te vechten tegen de „gewapende separatisten die zijn alle landen die de Helsinki-akkoorden hebben ondertekend, verplicht om gezamenlijk het terrorisme te bestrijden, vindt de Turkse regering.

De verschrikkelijke nasleep van de Golfoorlog heeft de Koerden eindelijk in de internationale belangstelling gebracht. „Maar bondgenoten hebben we er niet door gekregen”, zegt een Koerdische jongeman. De vuile oorlog in Zuidoost-Turkije gaat onverdroten door. Hij schat dat sinds 1984 al zo'n

drieduizend slachtoffers zijn gevallen onder het leger, de guerrillabeweging en de burgerbevolking.

„Iedere nacht”, aldus de jongeman, „worden er door de militairen twee, drie mensen uit hun huis gehaald en doodgeschoten. Hele dorpen zijn vernietigd. De bewoners zijn naar familie getrokken of naar de krottenwijken in de steden. En de jongeren zijn de bergen ingegaan. Iedere Koerdische familie geeft een zoon of een dochter aan de strijd.” Waaraan hij kalmpjes toevoegt: „Er zal oorlog zijn totdat de Koerden een eigen staat hebben.”

De verkiezingen van zondag, vindt de hoofdredacteur van Ülke, zullen voor de Koerden niets oplossen, ongeacht de vraag wie zal winnen. „We verwachten een fel offensief tegen de Koerden. We kennen Demirel uitstekend.” De rechtse oud-premier Demirel wordt door velen getipt als de nieuwe premier.

Toch doet de PKK indirect aan de verkiezingen mee. Haar sympathisanten hebben zich via een curieuze constructie kandidaat kunnen stellen. Ze hebben beloofd dat ze als ze gekozen worden, hun kalasjnikovs thuis zullen laten. Hun partij is de Volkspartij van

de Arbeid, afgekort HEP. Deze pro-Koerdische groepering splitste zich vorig jaar af van de oppositionele Sociaal-Democratische Populistische Partij van Erdal İnönü omdat ze hem een vijand van de Koerden vond.

De ondervoorzitter van de HEP in Istanbul, een stad waar honderdduizenden Koerden wonen, is Abdul Cabbar Gezici. Hij benadrukt dat de HEP niet alleen sympathisanten van de — marxistisch-leninistische — PKK onderdak biedt, maar ook mensen van andere linkse pluimage. „De HEP”, zegt hij, „is niet de legale politieke partij van de illegale PKK. Maar dank zij de HEP kunnen de Koerden legaal hun stem laten horen.”

De HEP heeft niet de liefde van het regime. Amnesty International heeft gerapporteerd over een golf van moorden door de politie in juli van dit jaar op HEP-leiders en -leden in Diyarbakir. Een van hen was Vedat Aydin, voorzitter van de HEP in deze zuidoostelijke stad. Zijn begrafenis liep uit op een volksdemonstratie. Zeven demonstranten werden door het leger doodgeschoten, zes zijn er spoorloos.

Volgens Koerdische bronnen is de

HEP in het zuidoosten bijzonder populair. Een van haar kandidaten is voor het eerst in de geschiedenis een Koerdische vrouw, Leyla Zana uit Diyarbakir. Zelf mag de HEP niet aan de verkiezingen meedoen. Dat is door de geheime dienst uitdrukkelijk verboden. Maar de HEP komt toch in het parlement dank zij een akkoord met haar oude vijand İnönü. Die is in het zuid-oosten veel stemmen kwijtgeraakt, die hij nu hoopt terug te krijgen door de kandidaten van de HEP onderdak te geven in zijn eigen partij.

Tijdens en na de Golfoorlog leek Özal plotseling te hebben ontdekt dat er een Koerdenprobleem bestond. Even deed hij alsof hij een politieke oplossing wilde. Maar nadat de Koerdische opstand in Noord-Irak door Saddam Hussein in bloed was gesmoord, was voor Özal het directe gevaar geweken en zette hij de Koerden terug op hun plaats. Maar deze week schijnt er weer een nieuwe Özal te zijn opgestaan. Hij zei dat hij het Koerdische probleem zou oplossen en dat dat zijn laatste dienst aan Turkije zou zijn. Gezien de voor hem sombere verkiezingsprognoses heeft hij daarvoor nog enkele dagen de tijd.

Van der Stoel valt Irak zeer hard aan in VN-rapport

GENÈVE/NEW YORK (AP, Reuter) — De mensenrechten van honderdduizenden Irakezen worden dagelijks op zware wijze geschonden. Er moet een team VN-waarnemers naar Irak worden gestuurd, dat daar moet blijven tot de situatie drastisch is verbeterd. Dit staat in een rapport dat vandaag wordt aangeboden aan de Mensenrechtencommissie van de Verenigde Naties. Het is opgesteld door oud-minister M. van der Stoel, die vorig jaar is benoemd tot speciale onderzoeker naar de naleving van de mensenrechten in Irak.

In het rapport, een van de hardste die ooit aan de VN-commissie is aangeboden, wordt de mensenrechtensituatie in Irak niet te tolereren genoemd. Sinds de Tweede Wereldoorlog kunnen amper vergelijkbare gevallen worden ontdekt, aldus Van der Stoel. De aanbeveling om VN-waarnemers permanent in Irak te stationeren is volgens Van der Stoel „een buitengewone reactie op een buitengewoon ernstige situatie”.

Het Iraakse verweer dat te veel burgers lijden onder het VN-embargo noemt Van den Stoel „bedrog”. Van der Stoel stelt dat de Iraakse leider Saddam Hussein en een handvol van zijn naaste medewerkers speciale verantwoordelijkheid dragen voor de gepleegde gruwelijkheden. Het veiligheidsapparaat is volgens hem alleen verantwoordelijk schuldig aan de president en enkele functionarissen.

Duizenden mensen worden bedreigd met executie, marteling en onrechtmatige detentie. Het is niet waarschijnlijk dat een eind komt aan de overtredingen van de rechten van de mens zolang de veiligheidstroepen naar eigen goeddunken kunnen beslissen over leven of dood van elke Iraakse burger. Het aantal slachtoffers loopt zeker in de honderdduizenden, zo niet meer. De situatie zal pas verbeteren als het bestaande politieke en rechtssysteem radicaal wordt veranderd, aldus het rapport.

Van der Stoel noemt de situatie van de Iraakse Koerden, die lijden onder een economisch embargo van Bagdad, reden voor een speciale noodkreet. Het door het Iraakse leger tegen de Koerden gebruikte excessieve geweld, waaronder het inzetten van chemische wapens, wordt in het hoofdstuk Volkerenmoord, een gevestigd patroon genoemd. Van der Stoel zegt in bezit te zijn van een lijst met de namen van 17 duizend Irakezen die zijn „verdwenen”.

Vorige maand was Van der Stoel zes dagen in Irak. Hij bezocht Bagdad en de heilige steden Najaf en Karbala, en

voerde gesprekken met regeringsfunctionarissen, Koerdische leiders, gevangenen en mensenrechten-activisten. Van der Stoel sprak met vluchtelingen in Saoedi-Arabië en Iran.

De VN-commissie, die op dit moment in Genève bijeen is voor haar jaarlijkse sessie van zes weken heeft, zal het rapport binnenkort bespreken. Gisteren werd een rapport behandeld over de Iraakse overtredingen van de mensenrechten tijdens de bezetting van Koeweit.

De Veiligheidsraad van de VN heeft Irak gisteren bedreigd met „ernstige gevolgen” als het zich niet aan de VN-resoluties houdt. Irak moet alle medewerking verlenen aan onderzoek naar zijn wapenindustrie, en al zijn massavernietingswapens vernietigen, zo heeft de V-raad bepaald. Rolf Ekeus, het hoofd van de VN-commissie die de vernietiging van de wapens begeleidt, is door de V-raad naar Bagdad gestuurd om de waarschuwing mondeling over te brengen. Ekeus zei gisteren dat hij een redelijk goed beeld heeft van het Iraakse wapenprogramma. Hij verklaarde toestemming van Bagdad nodig te hebben voor het sturen van VN-waarnemers. Deze moeten voor onbepaalde tijd kunnen blijven om te voorkomen dat Irak opnieuw begint met de productie van massavernietingswapens. Irak vindt dat waarnemers een inbreuk maken op zijn soevereiniteit.

De Verenigde Naties overwegen de 200 kilometer lange grens tussen Koeweit en Irak opnieuw vast te stellen. Koeweit zou krachtens een VN-voorstel worden bedeed met extra grondgebied, waarin verscheidene Iraakse oliebronnen en een marinehaven liggen. Dat heeft de Financial Times woensdag gemeld, op basis van informatie van westerse diplomaten in Koeweit.

Een dergelijke correctie brengt tussen de vijf en zeven bronnen van het grote olieveld Rumaylah binnen de grenzen van Koeweit. De nieuwe grens loopt tevens dwars door de belangrijkste Iraakse marinebasis Umm Qasr.

Diplomaten in Koeweit-Stad verwachten dat Bagdad furieus zal reageren op de VN-plannen, maar stellen tegelijkertijd dat Irak eigenlijk niet meer kan doen dan zich beklagen. „Wederzijdse instemming met de nieuwe grens is een van die zaken die pas kunnen worden bereikt na een wisseling van de wacht in Bagdad”, zo zei een van hen. De verwachting is dat de VN-commissie die na de Golfoorlog is opgericht, in april met concrete voorstellen komt.

Bagdad maakt aanspraak op heel Koeweit en eist de zeggenschap op over het hele Rumaylah-olieveld dat tot onder Koeweits grondgebied doorloopt.

Voorts klaagt Bagdad over het feit dat het nauwelijks toegang heeft tot de Perzische Golf. Umm Qasr is de enig bereikbare haven van Irak sinds de Shatt al-Arab is afgesloten door scheepswrakken als gevolg van de oorlog tussen Irak en Iran.

Strafpatroon stuurde naar Israël. Het was gisteren voor het eerst in de geschiedenis van Israël, dat alle leden van een partij de gelegenheid kregen om rechtstreeks de partijleider en lijst-aanvoerder te kiezen. De verkiezing komt aan de vooravond van de vroegste parlementsverkiezingen op 23 juni 1992.

De strijd in het grensgebied met Libanon overheerste gisteren de politieke

Nadat 99 procent van de stemmen was geteld, stond Rabin op 40,2 procent, terwijl Peres zo'n 34 procent van de stemmen had. Als Rabin uiteindelijk zal over een week een nieuwe verkiezingsronde plaats moeten vinden tussen de twee koplopers. Daarbij zullen de stemadviezen van belang zijn die de

Staatpatroon stuurde naar Israël. Het was gisteren voor het eerst in de geschiedenis van Israël, dat alle leden van een partij de gelegenheid kregen om rechtstreeks de partijleider en lijst-aanvoerder te kiezen. De verkiezing komt aan de vooravond van de vroegste parlementsverkiezingen op 23 juni 1992.

De strijd in het grensgebied met Libanon overheerste gisteren de politieke

Nadat 99 procent van de stemmen was geteld, stond Rabin op 40,2 procent, terwijl Peres zo'n 34 procent van de stemmen had. Als Rabin uiteindelijk zal over een week een nieuwe verkiezingsronde plaats moeten vinden tussen de twee koplopers. Daarbij zullen de stemadviezen van belang zijn die de

servatieve Likud van premier Shamir. Ongeveer drieduizend afgevaardigden van de Likud kiezen morgen tijdens een nationaal partijcongres de lijst-aanvoerder. Partijleider Shamir (76) zal het waarschijnlijk met gemak winnen van zijn ruim twintig jaar jongere minister van Buitenlandse Zaken David Levy en de minister van Volkshuisvesting Arik Sharon.